

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman (TOPSU) 2019-2020 seurantaraportti ajalta 2018-2019

Tiivistelmä

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmalle (TOPSU) on laadittu seurantaraportti, jossa tarkastellaan TOPSUn toimintalinjojen etenemistä ja tavoitteiden toteutumista sekä maakunnan toteutunutta kehitystä. TOPSUn toimintalinjojen mukaista kehitystä ja samalla maakuntaohjelman tavoitteiden toteutumista arvioidaan kahden viime vuoden (2018-2019) ajalta erillisen mittariston avulla (taulukko 3.) sekä seurataan tuotosten ja panosten toteutumista ja kohdentumista.

Johtopäätökset seurannan tuloksista

Seuranta osoittaa, että TOPSU:n painotukset, osaavan työvoiman saatavuus, kansainvälinen saavutettavuus sekä investointien realisointi, ovat oikeaan osuneita ja keskittyvät Kainuun kehityksen kriittisiin kohtiin. Tulokset ovat kuitenkin vielä riittämättömiä ja valittujen painopisteiden kehittämistä pitää edelleen jatkaa. Tärkein kehittämislinja on osaavan työvoiman saannin varmistaminen, johon on pureuduttu monipuolisesti kehittämällä saavutettavuutta, koulutusta, kansallista ja kansainvälistä rekrytointia, innovaatiotoimintaa, hyvinvointia ja mainetyötä. Nämä teemat nivoo yhteen Kainuun ja valtioneuvoston välinen tänä vuonna päättyvä kaksivuotinen siltasopimus, jolle neuvotellaan jatkoa. Aluetalouden kehitys on ollut myönteistä, mutta osaavan työvoiman saaminen ei ole merkittävästi parantunut. Samoin investointien saaminen ja saavutettavuuden kehittäminen vaativat edelleen vahvaa panostusta.

TOPSUn seurannan ja Kainuun tilannekuvan keskeiset havainnot on esitetty kuvassa 1. Mittareiden (taulukko 3.) valossa aluetalouden, työllisyyden ja koulutuksen tilanteet ovat kehittyneet myönteisesti, mutta kuntataloudessa ja hyvinvoinnissa on yhä kasvavia haasteita. Saavutettavuus ja Kainuun vetovoima ovat entisellä tasollaan. TOPSUn seurannan toimintalinjojen keskeiset havainnot on esitelty seuraavassa tekstissä.

Kuva 1. TOPSUn seurannan ja Kainuun tilannekuvan keskeiset havainnot ajalla 2018-2019.

Yritystoiminta, työllisyys, julkinen talous ja osaaminen

Yritystoiminnan, työllisyyden ja osaamisen kehittämisen yleistavoitteena on kasvattaa Kainuun alue-BKT:tä koko maan kasvua nopeammin. Lisäksi tavoitellaan kainuulaisten tuotteiden ja palvelujen jalostusarvon ja viennin, vientiyritysten määrän sekä kilpailukyvyn kasvua ja keskeistä on myös osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen.

Yritystoiminnan, työllisyyden ja osaamisen kehittämisessä on onnistuttu hyvin, mutta paljon on vielä kehitettävää. Yhtäältä Kainuun **aluetalous** ja **yritystoiminta** ovat kehittyneet myönteisesti. Alue-bkt kasvoi Kainuussa tuoreimpien tietojen mukaan 8,3 prosenttia vuonna 2017, kun koko maassa vastaava luku oli 3,6 %, joten kasvu on ollut Kainuussa selvästi nopeampaa kuin koko maassa keskimäärin. Kainuun yrityskanta vuoden 2019 kesäkuulle ulottuvan tilaston mukaan on 3885, mikä on yli 100 yritystä enemmän kuin vuonna 2017. Kainuussa aloitti vuoden 2019 tammi-syyskuussa 238 uutta yritystä, mikä on enemmän kuin koko vuonna 2017 aloittaneiden määrä. Yritysten perustaminen ja yritysten määrä on kasvanut voimakkaasti, mikä ilmentää osaltaan pitkään jatkunutta Kainuun aluetalouden hyvää virettä.

Kärkitoimialojen liikevaihto nousi vuonna 2018 huippulukemiin, sen jälkeen nousu on tasoittunut, mutta henkilöstömäärä on jatkanut kasvuaan ja nousi 2019 ennätykseen. Eriyisen myönteistä yritysten osaamisen kasvulle on, että asukasta kohden lasketut TKI -menot nousivat 2018 ennätystasolle 412 euroon. Samoin yritysten tuotannon jalostusarvo on kasvanut. Myös viennin arvo nousi 2018 huippulukemiin, mutta sen jälkeen kasvu on tasaantunut. Työttömyys on laskenut yhteen menoon yli 4 vuotta ja oli vuoden 2019 lopussa 11 %. Uusien avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut 48 prosenttia vuoden 2017 lopun tilanteesta. Avoimia työpaikkoja oli Kainuussa vuoden 2019 lopussa 795.

Toisaalta osaavan **työvoiman** saamisen haasteita ei ole onnistuttu ratkaisemaan. Työpaikkojen avoinna olon kesto on myös pidentynyt huomattavasti: vuonna 2017 työpaikka oli keskimäärin avoinna 54 päivää ja vuonna 2019 jo 148 päivää (toiseksi pisin aika Suomen maakunnista), kun koko maassa vastaava luku on reilusti alle sadan. Vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä (Q3.) 71 prosenttia kainuulaisista yrityksistä oli kokenut rekrytointiongelmia, kun vastaava luku vuonna 2017 oli vain 21 prosenttia. Viimeisten neljän neljänneksen keskiarvonkin mukaan rekrytointiongelmat ovat kasvaneet vuosi vuodelta ollen 2019 syksyllä 55 prosenttia.

Talouden kasvun ohella Kainuun väestön ikärakenne heijastuu työvoimapulaan. Työmarkkinoille tuleva 19 – 25 vuotiaiden määrä on huomattavasti alempi kuin työmarkkinoilta poistuvien (60-65 v.) määrä: vuosina 2018 – 2019 noin 600 henkilöä vähemmän on vuosittain tullut työkään kuin poistunut työmarkkinoilta. Vuoteen 2022 mennessä ikärakenteen aiheuttama vajaus työvoimasta on miltei 3000 henkeä. Kun tähän lisätään vielä talouden kasvun ja investointien kautta syntyvät uudet työpaikat, tarvitaan Kainuuseen muualta tuhansia henkilöitä työvoimaa seuraavien viiden vuoden aikana. Yksityisen sektorin työpaikat ja niihin maakunnan ulkopuolelta saatavat ja Kainuuseen asumaan muuttavat työntekijät ovat aluetalouden kannalta avainasemassa. Mikäli työkäistä väestöä maakuntaan saadaan, he lisäävät myös palvelujen kysyntää ja mahdollistavat yksityisten ja julkisten palvelujen ja niihin liittyvien työpaikkojen säilymisen. Mikäli uusia asukkaita ei saada, palvelujen kysyntä hiipuu, ja eläköitymisen myötä vapautuvia työpaikkoja lopetetaan. Näin työkäisen väestön määrä vähenee, julkisen talouden verokertymä ohenee ja julkisten palvelujen ylläpito vaikeutuu. Työvoiman saamisen ongelmat voivat myös johtaa yritysten kasvun hiipumiseen, sijoittumiseen muualle tai lähtöön Kainuusta. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen niin, että tekijät muuttavat maakuntaan asumaan, on Kainuun elinvoiman vahvistamisen avainkysymys.

Myös alueen työelämän tarpeisiin vastaavan **koulutustarjonnan** luominen ja opiskelijoiden saaminen alueelta ja alueen ulkopuolelta on keskeistä osaavan työvoiman saamisessa. Erityisen tärkeää on kiinnittää opiskelijat jo opiskeluaikanaan alueen työnantajiin. Tämä parantaa todennäköisyyttä, että he valmistuttuaan työllistyvät Kainuuseen. Osaavan työvoiman saannin varmistamiseksi on tehty useita toimenpiteitä. Kainuun alueen koulutusorganisaatiot ovat pyrkineet vastaamaan lisääntyneeseen osaavan työvoiman saatavuuteen mm. oppisopimuskoulutuksilla, erikoistumiskoulutuksilla ja muuntokoulutuksilla. Esimerkiksi AIKOPAn (Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut) koordinoimana on toteutettu lastentarhanopettajien lisäkoulutus vuosina 2015 - 2018, josta on voinut suorittaa kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnon Oulun yliopistoon. Vastaavalle koulutukselle on kysyntää ja se ollaan valmiita toteuttamaan. Tarvittavasta rahoituksesta neuvotellaan.

Tutkintokoulutuksen vuonna 2018 aloitti Kainuussa 2388 henkilöä, joista ammatillisen koulutuksen aloitti 1488 (62 %), korkeakoulutuksen 531 (22 %) ja lukion 369 (16 %) henkilöä. Tutkinnon 15 vuotta täyttäneistä on suorittanut 72,5 prosenttia. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä on noussut Kainuussa 24,9 prosenttiin, mutta on edelleen alhainen. Työllisten määrä on kasvanut ja työttömien määrä vähentynyt tutkinnon suorittaneista. Ulkomaalaisia tutkintokoulutuksen aloittaneita oli 2018 ennätysmäärä (144 opiskelijaa) koko 2010-luvulla Kainuussa. Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK) on opetusministeriön mittareilla Suomen tehokkain, ja opiskelijoiden palautteen mukaan vetovoimainen oppilaitos. Opiskelijoiden koulutuksesta antama palaute on Suomessa toiseksi parasta Suomessa.

Avainmenetelmä elinkeinojen kehittämiseen Kainuussa on saada alueelle teollisia ja palvelualan **investointeja** sekä kehittää Kainuuseen eri toimialojen **veturiyrityksiä** ja **toimialavetureita** julkiselle sektorille ja näiden ympärille **liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä**. Julkisen sektorin toimijat yhteistyössä yritysten kanssa kehittävät olemassa olevia julkisia organisaatioita ja yrityksiä (kasvavia vientiyrityksiä) toimialavetureiksi ja houkuttelevat alueelle uusia. Toimialavetureiden ympärille kehitetään liiketoimintaekosysteemejä ja osaamiskeskittymiä, joissa yritykset sekä tutkimus-, innovaatio- ja kehittämisorganisaatiot tekevät yhteistyötä. Liiketoimintaekosysteemit ovat kehittyneet hyvin. Renforsin Rantaan Kajaanissa on syntynyt erittäin vahva datakeskusekosysteemi sekä bioetanolin tuotannon pilottilaitos sivuvirtoineen, jonka kehitystä vahvistaa Kainuun liiton osaksi rahoittama Oulun yliopiston modernin biojalostuksen professuuri ja tutkimusryhmä. Renforsin rannan datakeskusekosysteemi CSC:n toimintoinen ja supertietokoneinen luo erittäin vetovoimaisen data-analytiikan keskittymän, jonka avulla Kajaani ja Kainuu voi hyvinkin saada koilliskaapelin kulkemaan alueeltaan ja päästä globaalisti yhden merkittävimmän liikenneyhteyden varrelle. Kuhmon Woodpoliksen puurakentamisen osaamiskeskus on kehittynyt ja saanut tunnustusta esim. palkitun Tuupalan puukoulun myötä. Sotkamon Vuokatin urheilu, matkailu sekä tutkimus- ja koulutuskeskus on valittu eurooppalaiseksi hyväksi käytännöksi ja samoin Vuokatti vuoden matkailukohteeksi 2019. Hossan kansallispuistostatuksen myötä alueen luontomatkailun kasvu on saanut uutta puhtia. Tässä mainittujen ja muiden toimialavetureiden kehitysaskleet ovat myös poikineet tai ovat edistämässä uusia investointeja alueelleen.

Kainuun liiton käynnistämä Paltamon biotuotetehdas (KaiCell Fibers Oy) -hanke on edennyt hyvin: ympäristölupa on käsitellyssä ja tehtaalla on tarkoitus aloittaa toimintansa 2023 ja toteutuessaan kyseessä on noin 0,9 miljardin euron teollinen investointi, jonka sellun tuotannon ympärille tulee rakentamaan jatkojalostusta, sivuvirtojen hyödyntämistä sekä TKI -toimintaa. Kainuun uusi sairaala (159 M€ investointi) aloitti toimintansa 2020. Sotkamo Silverin hopeakaivos avattiin 2019. Terrafamen akkukemikaalitehtaan (240 M€ investointi) rakennustyöt ovat käynnistyneet. CSC data-keskukseen Kajaaniin on tehty päätös 240

M€ investoinnista suurteholaskennan tietokoneeseen osana eurooppalaista EuroHPC ohjelmaa. Matkailussa Paljakkaan on saatu Englannista 3 miljoonan euron investoinnit, jotka todennäköisesti nousevat yli 12 miljoonaan seuraavien 3-5 vuoden aikana. Vuokatin areenan (8 M€) rakennustyöt on käynnistetty. Tuulivoimaan on päätetty tai suunnitteilla yli 200 miljoonan euron investoinnit.

Kuntatalous ja sen näkymät ovat Kainuussa kuten koko maassakin haastavat. Kainuun kuntien taloutta kuormittavat ikärakenteesta johtuva heikko väestöllinen huoltosuhde ja ohut verokertymä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisen kasvavat kustannukset. Valmisteilla oleva soteuudistus vaikuttaa merkittävästi kuntatalouden liikkumavaraan. SOTEn kulujen kasvupaineet vaikeuttavat kuntien taloustilannetta jatkossakin. Kuntatalouden vuosikate vuonna 2017 oli 383 euroa/asukas ja vuonna 2018 enää 8 euroa/asukas. Vuonna 2019 vuosikate tilinpäätösarvion mukaan on 821 euroa/asukas. Kainuun kuntien toimintakate oli vuonna 2018 -6864 ja vuonna 2019 -7057 euroa/asukas. Kuntatalouden tulos oli vuonna 2017 -4 euroa/asukas ja vuonna 2018 -384 euroa/asukas. Vuoden 2019 tilinpäätösarvio on poikkeuksellinen: kuntatalouden tulos on 2549 euroa/asukas, mikä johtuu siitä, että Kajaani ja Sotkamo myivät 33 prosentin vähemmistöosuuden Loiste OY:stä.

Saavutettavuuden vahvistaminen ja aluerakenteen kehittäminen

Saavutettavuuden kehittämisen yleistavoitteena on, että Kainuuseen pääsee nopeasti ja sujuvasti eri liikennemuodoilla ja alueella on toimivat matkaketjut ja helppo liikkua (ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus). Kainuu on tietoliikenteellisesti nopeasti saavutettavissa ja koko maakunnassa on nopeat kiinteät ja mobiilit tietoliikenneyhteydet. Sähköisillä etäyhteyksillä parannetaan monipaikkaisuuden ja etätyöskentelymahdollisuuksien edellytyksiä sekä palvelujen saavutettavuutta sekä hillitään liikkumistarvetta ja liikenteen kokonaispäästöjä.

Saavutettavuus on pysynyt samalla tasolla ilman radikaaleja muutoksia. Kiinteän verkon **laajakaistasaatavuus** (≥ 100 Mbit/s) vuonna 2018 oli 55 prosentilla kotitalouksista ja valokuituyhteyksien saatavuus 26 prosentilla kotitalouksista. Ulkoinen saavutettavuus on hieman heikentynyt maantie-, raide- ja lentoliikenteen kautta. **Lentoliikenteen** palvelutaso (matka-aika) on heikentynyt Jyväskylän kautta kulkevien kolmiolentojen lisääntymisen vuoksi. Lentoliikenneyhteyksien säilyttäminen ja kehittäminen on olennaista Kainuun saavutettavuuden ja erityisesti kansainvälisen matkailun näkökulmasta. Konkreettiseksi tavoitteeksi, jolla Kajaanin lentoaseman toiminnan jatkuvuus voidaan turvata, on asetettu 100 000 lentomatkustajaa vuodessa. Tämä ei ole toteutunut, sillä matkustajamäärä on vaihdellut 87 000 ja 89 000 välillä vuosina 2017 – 2019 eikä kasvutrendiä ole saatu syntymään.

Saavutettavuus **junaliikenteessä** pääkaupunkiseudun ja Kainuun välillä ei ole kehittynyt toiveiden (matkajan lyhentyminen) mukaisesti, koska Savonradan nopeuttamistoimenpiteet eivät ole edenneet. Itä-länsi -suuntaisissa henkilöjunavaroissa on edelleen kehittämistarvetta, esimerkkinä aamun työssäkäyntiä ja asiointia palvelevan taajamajunayhteyden tarve Ouluun. Matkustajamäärät ovat hieman kasvaneet vuonna 2018, erityisesti rataosuudella Kontiomäki- Iisalmi.

Maantieliikenteen murrokseen Kainuussa ei ole vielä täysin kyetty vastaamaan: sähköautojen latauspisteitä maakuntaan on tullut jonkin verran, mutta bio- ja maakaasu sekä biodiesel puuttuvat vielä kokonaan valikoimista. Vuoden 2019 lopussa Kainuussa oli 16 sähköautojen latauspistettä ja vain yksi bioetanolin tankkauspiste. Dieselin ja bensen tankkausasemia maakunnassa oli yhteensä 34. Kainuun

autokanta on vanhaa ja miltei täysin dieselillä ja bensalla kulkevaa. Vuoden 2019 lopussa Kainuussa oli rekisteröitynä 65623 moottoriajoneuvoa, joista bensalla kulkevia reilut 36 300 ja dieselillä noin 29 000. Sähköautoja oli ainoastaan 31 ja biokaasuautoja Kainuussa ei juurikaan ole tankkausasteiden puuttumisen vuoksi. Kainuussa pitää pystyä tarjoamaan tankkaus- ja latausinfrastruktuuri kaikille keskeisille energialähteille, jotta niitä ajoneuvoissaan käyttävät matkailijat voivat valita Kainuun matkailukohteeseen.

Alueen sisäinen saavutettavuus on julkisen henkilöliikenteen osalta peruspalvelutasolla. Maakunnan henkilöliikenne perustuu markkinaehtoiseen sekä kuntien ja ELY-keskuksen ostoliikenteeseen ja henkilöautoliikenteeseen. Joukkoliikenteen kehittämiseen tarvitaan matkaketjujen ja matkalipputuotteen kehittämistä sekä muita innovatiivisia ratkaisuja

Hyvinvoinnin vahvistaminen

Kainuulaisten hyvinvoinnin vahvistumisen yleistavoitteena on, että Kainuu saavuttaa hyvinvointia mittaavilla mittareilla arvioituna asukkaidensa hyvinvoinnissa, terveydessä, yhteisöllisyydessä, osallisuudessa, työllisyysasteessa sekä toimeentulossa koko maan keskiarvotason ja säilyttää etumatkansa hyvinvoinnin ulottuvuuksissa, joissa on muita edellä, esimerkiksi asukkaiden turvallisuuden tunteessa.

Maakuntaohjelmassa ja TOPSUsa hyvinvointi ymmärretään laajana kysymyksenä, jonka vahvistumisen edellytykset luodaan pääosin muilla politiikan sektoreilla kuin sosiaali- ja terveyspalveluissa. Työllisyyden ja yrittäjyyden vahvistaminen ja koulutusasteen nostaminen lisäävät kansalaisten osallisuutta ja liittymistä yhteiskuntaan sekä vähentävät syrjäytymistä. Terveet elämäntavat, päihitteettömyys, liikunta ja omaehtoinen terveydestä huolehtiminen vahvistavat hyvinvointia ja ennaltaehkäiset sairauksia. Näiden hyvinvointia vahvistavien teemojen edistäminen ja painopisteen siirtäminen enemmän kohti ennalta ehkäisevää hyvinvointi- ja terveys- sekä turvallisuustyötä (HYTETU) on maakuntaohjelman tavoitteiden mukaista. Työhyvinvointi on keskeinen osa hyvinvointia ja parantaa myös työn tuottavuutta. ESR-hankkeissa on kehitetty erityisesti mikro- ja pk-yritysten työhyvinvointia ja tuottavuutta.

Hyvinvointi on kehittynyt Kainuussa myönteisesti. Työllisyysaste on noussut ja työttömyys laskenut. Rakennetyöttömyyden tilanne on parantunut. Rakennetyöttömiä oli vuoden 2019 lopussa 1772, mikä 945 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2017. Sen sijaan huolestuttavaa kainuulaisten hyvinvoinnin ja julkisen talouden kestävyysnäkökulmasta on että, työvoiman ulkopuolella olevista työkäisistä 54% on eläkeläisiä. Sairastavuus ja ennenaikainen kuolleisuus on suurta. Kroonisten sairauksien vuoksi erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja on eniten koko maassa. Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset ovat yhä nousseet ja ovat maan korkeimmat, 4341 euroa/asukas (THL arviointiraportti). Ylisukupolvinen työttömyys ja syrjäytyminen ovat myönteisestä kehityksestä huolimatta Kainuussa edelleen huolestuttavan yleisiä.

Hyvinvoinnin ja terveyden ennalta ehkäisevässä edistämässä ja korjaavassa työssä tulee tehdä entistä enemmän tavoitteellista ja toimialarajat ylittävää yhteistyötä ja lisätä tutkitun tiedon hyödyntämistä. Näin resurssit voidaan suunnata entistä vaikuttavampiin toimenpiteisiin.

Positiivinen maakuntakuva ja kansainvälinen yhteistyö

Positiivisen maakuntakuvan vahvistamisen (maineyön) yleistavoitteena on, että Kainuun positiivinen maakuntakuva sekä veto- ja pitovoima vahvistuvat ja tuovat lisää asukkaita, työntekijöitä, opiskelijoita, matkailijoita ja investointeja Kainuuseen.

Kansainvälisen kehittämistoiminnan yleistavoitteena on vauhdittaa Kainuun aluetalouden kestävä kasvua sekä turvata osaavan työvoiman saantia ulkomailta tulevan työvoiman avulla, mihin pyritään seuraavilla kehittämistavoitteilla: 1) Kainuun kansainvälinen tunnettuus lisääntyy, kansainvälisen kehittämissä rahoituksen sekä investointien saaminen maakuntaan lisääntyvät, 2) työ- ja opiskeluperäinen maahanmuutto lisääntyy, vieraiden kielten ja kulttuurien osaaminen sekä monikulttuurisuus vahvistuvat ja 3) kainuulaisten yritysten vienti ulkomaille, kansainvälisesti toimivien yritysten määrä sekä kansainvälinen matkailu Kainuussa kasvavat.

Veto- ja pitovoiman parantamiseen Kainuussa on tehty töitä hartiavoimin. Kainuun kansainvälistä yhteistyötä ja näkyvyyttä on edistetty aktiivisesti ja toteutettu monia isoja mainetyön kehitysprosesseja, kuten Brysselin joulutori 2018 – 2019 vuoden vaihteessa ja Grüne Woche 2019 ja 2020 sekä rahoitettu isoja kansainvälistä matkailua vauhdittavia hankkeita. Samoin on lanseerattu Kainuun matkailun kansainvälinen brändi, Arctic Lakeland Kainuu, osana Visit Finlandin matkailun markkinoinnin suuralueyhteistyötä. Vuokatin urheiluopiston johdolla on syvennetty yhteistyötä kiinalaisten kanssa huippu-urheiluvalmennuksessa Kainuussa. Niin ikään maakunnassa on menossa lukuisia kansainvälisiä TKI-hankkeita. Vuoden 2019 marraskuussa Kuhmon kaupunki valittiin mukaan UNESCO:n Creative Cities -kaupunkiverkostoon ja on ensimmäinen UNESCO:n kirjallisuuskaupungin arvon saavuttanut suomalais-kaupunki.

Kainuun kansainvälistymisen iso pyörä on saatu liikkeelle. Liikkeen jatkuvuus ja kiihtyminen pitää turvata, jotta saavutetaan Kainuun elinvoimaa vahvistavia pysyviä vaikutuksia. Tulokset näkyvät jo matkailijoiden määrän kasvuna ennätyslukemiin. Vuonna 2019 matkailijoiden rekisteröityjen yöpymisten määrä nousi miljoonaan. Myös ulkomaisten matkailijoiden määrässä on päästy noin 100 000 ulkomaisen matkailijan rekisteröityyn yöpymiseen vuodessa. Kansainvälisiä opiskelijoita Kainuussa on erityisesti KAMK:ssa, jossa tutkinnon suorittamisen aloitti vuonna 2018 144 kv-opiskelijaa, ja uusien ulkomaisten opiskelijaryhmien saamisesta käydään neuvotteluja. Kansainvälisten opiskelijoiden työllistymiseen Kainuuseen niin opiskelujen aikana kuin opintojen jälkeen on panostettu mm. Kajaanin ammattikorkeakoulun ESR-hankkeessa. Monissa yrityksissä ulkomaisen työvoiman määrä kasvaa.

Vetovoimasta kertoo myös, että moniin työpaikkoihin ja koulutuksiin on saatu auki oleviin paikkoihin verrattuna moninkertainen määrä hakemuksia. Kajaani alkaa hahmottua Suomen ja Euroopan suurteholaskennan keskuksena ja vahvana datakeskusekosysteeminä CSC:n tiloihin sijoittuvien kansallisten sekä EU:n supertietokoneiden sijoittumisen, EuroHPC, sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun uniikkien koulutusohjelmien myötä. Kajaanin ammattikorkeakoulussa on käynnistynyt Datasta tekoälyyn - insinöörikoulutus, jossa erikoistutaan datan hallintaan ja käsittelyyn sekä tekoälyratkaisujen kehittämiseen.

Sen sijaan alueen muuttotilastojen kääntämiseen alueen veto- ja pitovoima eivät ole vielä riittäneet. Nettomuutto ja väestön kokonaisuutos ovat edelleen miinuksella.

Rahoituksen seurantatiedot 2014 - 2019

Rakennerahastokaudella 2014-2020 TOPSUn eri toimintalinjoille on tehty ajalla 1.7.2014-14.11.2019 yhteensä 438 hankepäätöstä ja myönnetty rahoitusta lähes 86,5 miljoonaa euroa (taulukko 1). Uusia yrityksiä hankkeiden myötä on syntynyt 30 ja työpaikkoja yli 600 (taulukko 1). Suurin osa (yht. 72 %) rahoituksesta on myönnetty toimintalinjalle 1 Yritykset osaaminen ja Kainuun vetovoima sekä toimintalinjalle 1.8 Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat, molemmille yli 31 miljoonaa, (36 %).

Taulukko 1. TOPSUn toimintalinjojen mukaiset hankepääötökset, myönnetty EU -rahoitus, uudet yritykset ja uudet työpaikat (EAKR, ESR ja maaseuturahasto, tilanne 14.11.2019).

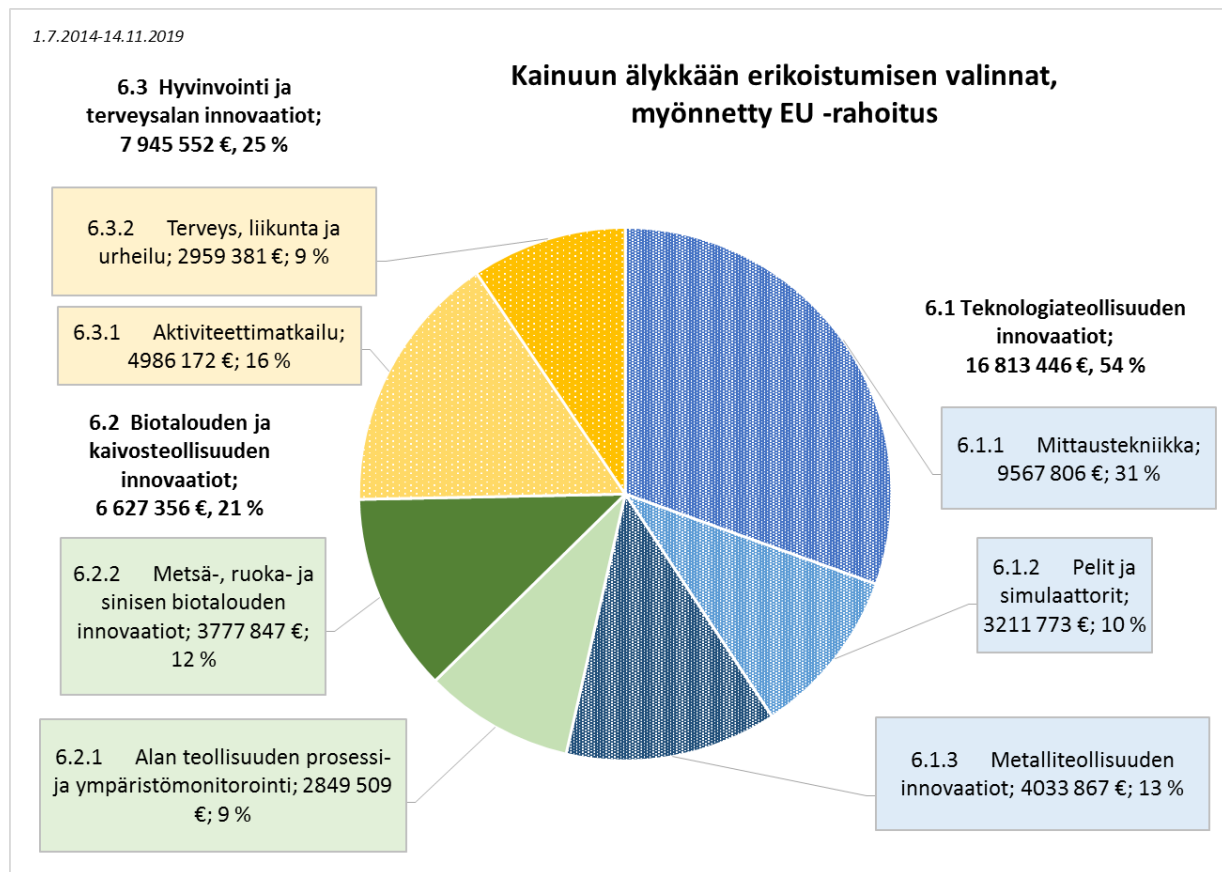
TOPSUn toimintalinjat	Hankepää- tökset kpl	Myönnetty EU rahoitus	Uudet yritykset	Uudet työpaikat
TL 1: Yritykset, osaaminen ja Kainuun vetovoima	145	31 253 925 €	13	294
TL 1.8: Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat	123	31 386 354 €	11	215
TL 2: Saavutettavuuden vahvistaminen ja aluerakenteen kehittäminen	48	6 421 095 €	3	51
TL 3: Kansainvälistyminen	7	1 464 857 €	0	6
TL 4: Hyvinvoinnin vahvistaminen	78	14 471 794 €	0	6
TL 5: Positiivinen maakuntakuva	37	1 491 711 €	3	33
yht.	438	86 489 736 €	30	605

Kainuun elinkeinojen kärjet ovat matkailu, teknologiateollisuus, kestävä kaivannaistoiminta ja biotalous. Elinkeinojen kärkiä kehittäville hankkeille on myönnetty rahoitusta 39,5 miljoonaa euroa (taulukko 2). Eniten on panostettu matkailuun: 109 hankepääötöksellä ja 15 miljoonalla eurolla (38 %) ja hankkeiden vaikutuksesta on syntynyt 32 uutta yritystä ja yli 300 uutta työpaikkaa. Seuraavaksi eniten on panostettu biotalouteen (77 hankepääötöstä, 10 miljoonaa euroa), jossa uusia työpaikkoja on syntynyt 40.

Taulukko 2. Kainuun elinkeinojen kärjet -toimintalinjaan kuuluvat hankepääötökset, myönnetty rahoitus, uudet yritykset ja uudet työpaikat (EAKR, ESR ja maaseuturahasto, tilanne 14.11.2019)

Elinkeinojen kärjet	Hankepää- tökset kpl	Myönnetty EU rahoitus	Uudet yritykset	Uudet työpaikat
TL 1.9 Matkailu	109	15 115 523 €	32	309
TL 1.9 Teknologiateollisuus	29	8 858 718 €	6	86
TL 1.9 Biotalous	77	10 060 610 €	0	40
TL 1.9 Kestävä kaivannaisala	44	5 515 437 €	3	126
yht.	259	39 550 288 €	41	561

Kainuun älykkään erikoistumisen rahoituksessa ovat korostuneet teknologiateollisuuden innovaatiot, joiden kehittämiseen on kohdentunut noin 54% rakennerahastorahoituksesta. Älykkään erikoistumisen painotukset nojaavat vahvasti maakunnan perinteisiin osaamisalueisiin ja rahoitus vahvistanut erityisesti maakunnan osaamisen säilyttämistä. Sen rinnalle pitää saada uusien mahdollisuuksien löytäminen. Lupaava avaus tähän suuntaan on data-keskusekosysteemin kehittäminen CSCn toiminnan ympärille Kainuuseen.

Kuva 2. Kainuun älykkään erikoistumisen valinnat (ÄES) kokonaisuudelle myönnetty EU-rahoitus 1.7.2014-14.11.2019.

Taulukko 3. TOPSUn seurannan vaikuttavuusmittarit vuosilta 2017-2019.

TOPSUn seurannan vaikuttavuusmittarit	2017	2018	2019	lähde
Työllisyys				
Avoimet työpaikat (lkm. joulukuun lopussa)	431	762	★ 795	1
Uudet avoimet työpaikat (lkm., joulukuun lopussa)	413	706	611	1
Työpaikkojen avoinnaolon kesto (keskimäärin päivää, joulukuun lopussa)	54	79	148	1
Rekrytointiongelmia kokeneiden työnantajien määrä (% ka. viim. 4 neljänneistä)	42	51	55	2
Rekrytointiongelmia kokeneiden työnantajien määrä (% 3. neljännes)	21	39	71	2
Työttömyysaste 15-74 v. (% joulukuun lopussa)	14,0	11,5	11,1	1
Rakennetyöttömyys, 15-64 v. (lkm, kk lopussa)	2 717	2 176	★ 1772	1
Hyvinvointi				
Työllisyysaste 15-64 v. (% joulukuun lopussa)	63,7	64,5	★ 68,0	1
Eläkeläisten osuus (%) työvoiman ulkopuolella olevasta työikäisestä väestöstä	55	54		1
Väestön sairastavuusindeksi (THL:n ikävakioitu, v. 2015 ja 2016)	124,5	118		3
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset (€/as.)	3955	4341		3
Aluetalous				
Kuntatalouden vuosikate (€/as., v. 2019 TPA)	383	8	821	4
Kuntatalouden toimintakate (€/as., v. 2019 TPA)	-6563	-6 864	-7057	4
Kuntatalouden tulos (€/as., v. 2019 TPA)	-4	-384	2549	4
Kärkitoimialojen liikevaihto M€ (1. puolivuosi)	838	953	932	1
Kärkitoimialojen henkilöstömäärä (heinäkuu)	8 486	9 053	★ 9 195	1
TKI menot (€/as.)	285	★ 412		1
Yrityskanta (Q2, 2017=Q1)	3 769	3 760	3885	2
Aloittaneet yritykset (Q1-Q2)	139	155	187	2
Vientirytykset (toimipaikkojen lkm, vuosi)	108	103		5
Viennin arvo (M €, tammi-kesäkuu (ja koko vuosi))	133 (354)	232 (435)	211	5
Yritysten toimipaikkojen jalostusarvo (M €)	919,5	968,2		1
Koulutus				
Tutkintokoulutuksen aloittaneet (lkm)	2 262	2 388		6
Lukiokoulutuksen aloittaneet (lkm)	417	369		6
Korkeakoulutuksen aloittaneet (lkm)	474	531		6
Ammatillisen koulutuksen aloittaneet (lkm)	1371	1 488		6
Ulkomaalaiset tutkintokoulutuksen aloittaneet (lkm)	90	144		6
Tutkinnon suorittaneet (lkm)	1 614	1 615		1
Tutkinnon suorittaneista työllisiä (lkm, 1v. valmistumisesta)	1 065	1 133		1
Tutkinnon suorittaneista työttömiä (lkm, 1 v. valmistumisesta)	214	181		1
Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 v. täyttäneistä (%)	71,5	72,5		1
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15 v. täyttäneistä (%)	24,3	24,9		1
Saavutettavuus & vetovoima				
Kiinteän verkon laajakaistasaataavuus (≥ 100 Mbit/s, % kotitalouksista)	55	55		7
Rekisteröityjen yöpymisten määrä (lkm. koko vuosi)	916 000	954 000	★ 1 000 000	8
Rekisteröityjen yöpymisten määrä, kotimaiset (lkm. koko vuosi)	829 000	847 000	★ 904 000	8
Rekisteröityjen yöpymisten määrä, ulkomaiset (lkm. koko vuosi)	87 000	107 000	98 700	8
Kajaanin lentoaseman matkustajamäärät (lkm. koko vuosi)	87 455	88 815	87 307	9
Kajaanin lentoaseman kv. matkustajamäärät (lkm. koko vuosi)	2 731	3 529	2 991	8
Matkat Vartiuksen raja-aseman kautta (EU- ja Schengen -maiden ulkopuoliset)	106 229	102 797	104 199	8
Väestön kokonaisuusmuutos (hkl., koko vuosi)	-844	-898	-737	1
Kokonaisnettomuutto (hkl. koko vuosi)	-390	-422	-268	1
Kuntien välinen tulomuutto Kainuuseen (hkl., koko vuosi)	2 928	2 988	2793	1
<i>Kainuun liitto, päivitetty 6.2.2020</i>		harmaa solu = ei tietoa		
Lähteet:		★ = huomattava positiivinen kehitys		
1 Tilastokeskus, 2 TEM, 3 THL, 4 Kuntaliitto, 5 Tulli, 6 Opetushallinto, 7 Traficom, 8 Visitory/Tilastokeskus, 9 Finavia				